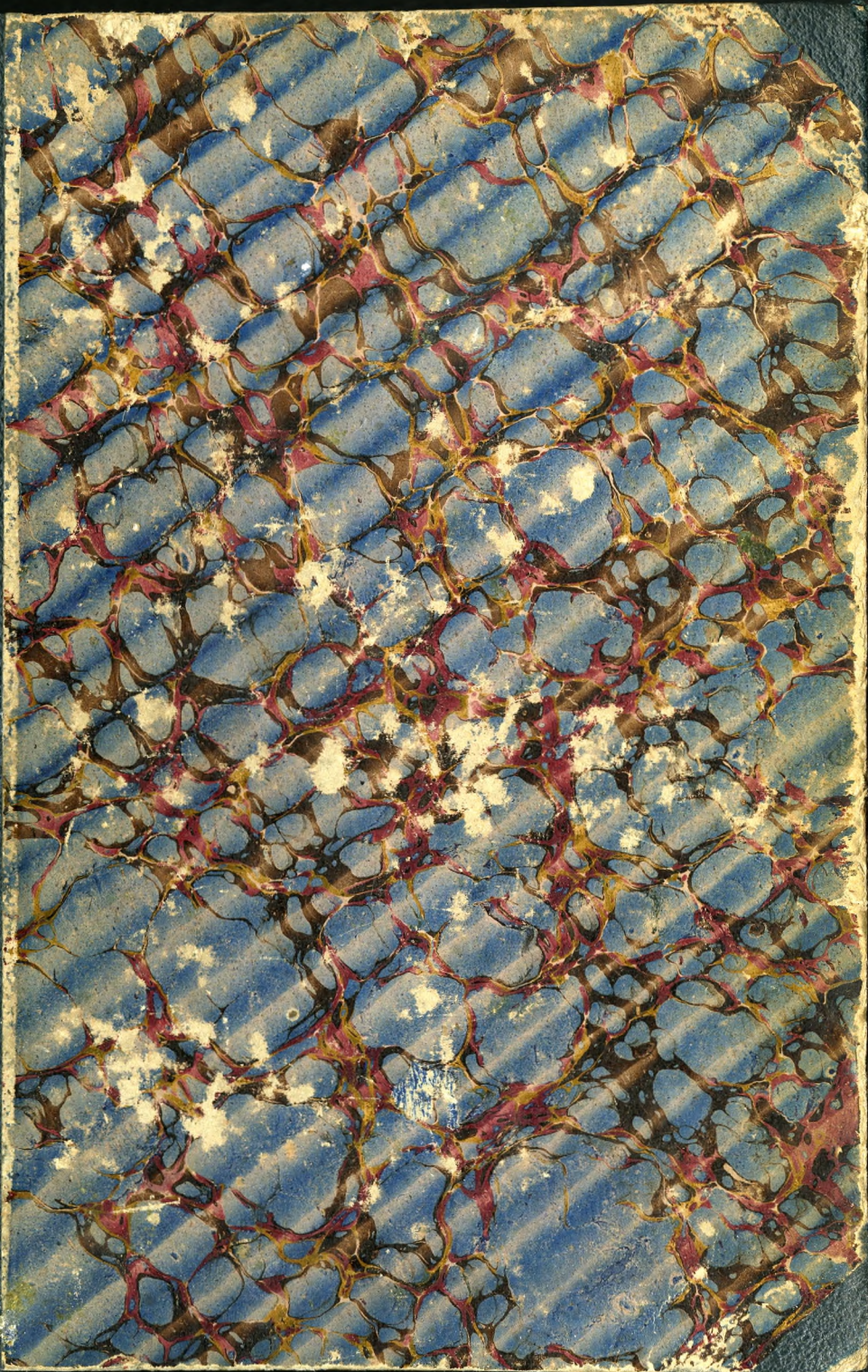

Politikai
röpiratok.

15.

15
106

Haladjunk-e vagy maradjunk?

NYILT KÉRDÉS

a

MAGYAR NÉPHEZ.

IRTA

NAGY GYÖRGY.

PEST.

AIGNER LAJOS.

1872.

Faint mirrored text at the top of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint mirrored text in the middle of the page, likely bleed-through from the reverse side.

DR. BALLACI GEZA.

Haladjunk-e vagy maradjunk ?

Polgártársak ! Itt az idő, melyben ismét gyakorolni fogjuk legszebb és legfontosabb polgári jogunkat — a képviselő-választást. — De mielőtt ezt tennők, szükséges egy kissé körül tekinteni, szükséges elfogulatlan higgadsággal megfigyelni a történet dolgokat, mert csak így leszünk képesek magunknak helyes meggyőződést szerezni, önálló véleményt alkotni.

A lefolyt események felett tartott vizsgáladásunk után, mondjuk ki részrehajlatlan igazsággal ítéletünket, s csatlakozzunk azon párthoz, melynek követését legjobb meggyőződésünk sugalja.

Ne engedjük magunkat félrevezettetni, sem szemkápráztató ígéretek, sem üres fenyegetések által, kövessük azon örökvilágosságu napot, melynek fénye éppen olyan jótékonyan hat, mint az ég boltozatján levő napé, s melynek neve igazság !

Az igazság napja világosítsa meg elménket, a hazaszeretet lángja melegitse sziveinket, és mint nyári hó napon a hús forrás vizét, akként szomjuhozuk a szabadságot. — Így leszünk hú fiai a hazának, hasznos tagjai az emberi társaságunk, s méltók arra, hogy Isten képére lettünk teremtvé !

De tisztelt polgártársak ! Magyarország — Istennek hála — olyan nagy darab földön fekszik, hogy

egyik szélét a másiktól nem hogy szóval beérnénk, de még szemmel sem látjuk be. Ily nagy messziségben, hogy közöljük hát gondolatjainkat egymással?

Nem másképen, mint a könyvnyomtatás magasztos mesterségéhez folyamodva. — Ehez folyamodom hát én is, szeretett polgártársaim, hogy közölhessem veletek gondolataimat, s az igazság által vezérelt nézeteimet.

Halgassatok meg! olvassátok az alább következő sorokat figyelmesen át! És legyetek előre is meggyőződve, hogy tollamat nem mellékes érdek vezérli, hanem azon kötelességérzet, mely hazámat és a közügyet tehetségem szerént szolgálni parancsol.

Az előadandó dolgokat három részre kívánom osztani u. m.:

1-ször) Ausztriához való viszonyunk.

2-szor) Belügyeink.

3-szor) Haladjunk-e hát, vagy maradjunk?!

I.

Ausztriához való viszonyunk.

A népek, nemzetek élete hasonlít az egyes ember életéhez, csak az időben és számításban van különbség, a nemzetek évszázadokkal, az egyes ember csak perczekkel számítja életét. — De a leghatalmasabb nemzetek is ily rövid életű egyes tagokból állanak, és azért igen fontos dolog, hogy gondolkoznak, miként cselekesznek ezen egyesek, mert az ő gondolkozásuk, és cselekményeik összesége képezi a nemzet összességének gondolkodását, és cselekményét, melyet egy szóval közvéleménynek és nemzeti akaratnak nevezünk.

A legnagyobb szerencsétlenség, mely egy nemzetet érhet, nemcsak abban áll, ha csatát veszít, háboruban leveretik, kedvezőtlen körülmények sulya alatt meghajolni kényszerül, hanem főképen abban, ha

sokan vannak fiai között olyanok, kik nemzetük erejébe vetett hitüket elvesztik. — Az ilyen nemzetnek intézményei, törvényei, magukon hordják a kishitűség, a félelem bélyegét. És ezen bélyeg sokkal nehezebben törülhető el, mint egy vesztet csatának, nagy vereségnek szomorú emléke. — Valjon mint mondanánk azon emberről, a ki azért, mert két mázsát fel nem bír emelni, kétségbe esnék, és erejének hasznalatáról egészen le akarna mondani, a helyett hogy meglevő ereje folytonos használata által azt fejleszteni, edzeni igyekeznék? Az, a ki magához nem bizik, hogy kívánhatja, hogy más bizék ő benne?

Ide s tova czer éve lesz, hogy őseink Európába jöttek s e tiz század alatt bizony sokszor nézett a halállal szembe a magyar. — De azért a gyávaság még eddig nem tartozott nemzeti hibáink közé. — És csodálatos, hogy éppen mert az utolsó öt év alatt bizonyos alaktalan félelem harapódzott el közöttünk, mely mint esti szellő a nyárfalevél között olyan szomoruan susog országszerte.

A kik életök javát önállóságunkért, függetlenségünkért való nemes küzdelemben töltötték el, most ugyanazok mondják, hogy mi magyarok gyöngék. nagyon gyöngék vagyunk, s fennmaradásunkat csak zajtalan meghunyászkodásunknak fogjuk köszönhetni. Távol van tőlünk, hogy polgártársainkat hiu ábrándok, alaptalan remények álmokképeivel kecsgetetnők, mert a politikában épen olyan hibának tartjuk az elbizakodást, mint a gyávaságot. — De elbizakodás és önbizalom, gyávaság és óvatosság között nagy a különbség. — És arra épen a jelen körülmények között teljességgel semmi alapos okot nem látunk, miért vesztné el a magyar nemzet önbizalmát épen most? Török tatár nem tudott elpusztítani bennünket, s alig két évtizede, hogy a világ előtt erünk és hazaszeretetünknek oly fényes példáját adtuk. Az nem

tenne jó szolgálatot nemzetének, ki így szállana : te magyar nemzet, oly gyöngé, oly erőtlén vagy, hogy téged még a szél is elfú a lábadról, a te saját erőd-ben vetett hited csak ábránd, s jobb jövőd reménye csak hiú álom, azért hát örvendj, ha valaki megszán és irgalomból szövetkezik veled, mert neked ez is nagy szerencse. Ugyan mi értéket tulajdonithatna a másik szövetkező fél az ilyen szövetségnek? Nemzetek között nem rokonszenv, nem szánalom, hanem az érdek képezheti a szövetkezés egyedül szilárd alapját. — Es ezen érdeknek kölcsönösnek kell lenni. Vagyis egyik nemzetnek éppen úgy kell a szövetkezést kívánni mint a másiknak. — A hol ez nem így van, ott a szövetkezés nem nyugszik egészséges alapon, és éppen akkor bomlik fel, mikor legnagyobb szükség lenne rá, t. i. a kölcsönös veszély idején.

Nagyon természetes, hogy minden szövetkezés áldozatul kívánja a tökéletes függetlenségnek egy bizonyos részét, de ezen áldozat, melyet a szövetkező nemzetek egymásnak kölcsönösen hoznak, nem lehet nagyobb, mint a mennyit mindeniknek saját érdeke megbír.

Állításomat példával kívánom megvilágosítani. Két ember, kiknek gazdálkodása szomszédos, bizonyos mezei munkák véghezvitelére szövetkezik, például buza- és szénahordásra. — Minden gazda tudja, hogy ezen két mezei munkánál nem lehet elég gyorsan eljárni. Tudják ezt ez említettem gazdák is, és mert mindeniknek saját érdeke hozza úgy magával — szövetkeznek. Már most eljön a hordás ideje, egyik sem foghat a saját buzája, vagy szénája hordásához egyedül, akkor mikor akarna, mert már kölcsönösen kötelezték magokat, ezen munkákat együtt végezni, és így tehát a hordás megkezdésére nézve már egyik sem egészen szabad ura akaratjának, tehát tökéletes függetlenségének egy részét feláldozta, de miért?

azért, hogy ha a szomszéd segítségével gabonája, és szénája két nap helyett egy nap lesz betakarítva, valószínűbb, hogy az eső, sem a kazlat, sem a boglyát nem éri félbe, így tehát tőkéletes függetlenségét mindenik ezen haszonreményében hozta áldozatul, ezen helyzetben ők nagyon jól érezhetik magukat, és épen nem következés, hogy egyik a másiknak alárendeltje legyen. De ha Péter azt kívánja Páltól, hogy buzáját ne csak behordani, hanem még elnyomtatni és a szemet a piacra fuvarozni is segítsen a nélkül, hogy ezt Péter Pálnak viszont megtenni hajlandó lenne, és Pál Péternek ezen kívánságát teljesíteni kénytelen, már akkor Pál sokkal nagyobb áldozatot hoz a szövetségnek mint Péter, mert nem csak korlátlan függetlenségét áldozza fel a kölcsönös érdekek, hanem más egyéb érdekét is alárendeli a Péter érdekének. Az ilyen Pálra aztán el lehet mondani, hogy nem tudja mit kaszál. Mert a Péterrel való szövetség az ő vállát sokkal jobban nyomja, mint a Péterét. Így van ez a nemzeteknél is, azért mondtam feljebb, hogy azon áldozat, melyet a szövető nemzetek egymásnak kölcsönösen hoznak, nem lehet nagyobb, mint a mennyit mindeniknek saját érdeke megbír, vagyis ezen áldozat egyiket ne nyomja jobban, mint a másikat.

Hogy ezen földet, melyet ma hazánknak nevezünk, s melyet már kevés idő hiján ezer év óta bír a magyar, őseink megszerezhették, és itt országot birtak alkotni, ezen szerencsét két dolognak köszönhetjük, — u. m. őseink vitézségének, és bölcsességének; vitézségök szerezte a hazát, és bölcsességök alkotott itt olyan országot, mely egy ezred év viszontagságait kibirta állani. Európa nemzetei között nincs egy sem, mely több viszontagságon ment volna keresztül, mint a magyar. A tatár ugy. elpusztította országunkat, hogy kő kövön alig maradt benne, ki-

hevertük ezt is, felépültünk és nem mentünk a szomszédba, erőt kérni kölcsön.

Azután jött a török, és hódító hatalma egész erejével indult ellenünk. — Századokig mi voltunk Európának kardja. Harcoltunk folytonosan, védtük hősileg nem csak hazánkat, hanem az egész Európát. Utoljára, a mi sok csak sok, a nemzet karjai zsibbadni kezdtek, és jó kardunknak kicsorbult Mohácsnál az éle. Nyugalomra vágytunk, jó barátot kerestünk, kire majd veszély idején számolhassunk. Ezen jó barátot egy hatalmas királyi családban vélték őseink feltalálhatni, és Habsburgi Ferdinándot megválasztották magyar királynak. Később lemondtak őseink királyválasztási jogukról is, és törvényt alkottak, hogy a magyar király mindig a Habsburg ház legidősebb férfitagja legyen.

Midőn a Habsburg ház férfiágon kihalt, és VI. Károlynak csak nőutódja maradt — Mária Terézia személyében, törvényeink értelmében a királyválasztás joga visszaszállott volna a nemzetre, mert az örökösödés csak a Habsburg ház férfiágára szállott. — De 1723-ban ismét törvényt alkottak őseink, melyben kimondták, hogy a magyar korona és Magyarország birtoklása a Habsburg ház azon női tagjaira is kiterjesztetik, kik VI. Károly császártól származnak le. — Ezen törvényt nevezik *pragmatica sanction*nak. Törvénybe igtatták — továbbá — ugyanakkor azt is, hogy a magyar király és osztrák császár mindég egy és ugyanazon személy legyen.

És hogy ezen törvény meghozása után alig egy néhány évvel mily fényesen állotta ki a magyar nemzet női királyához való ragaszkodásának és hűségének tűzpróbáját — arról a történelem tanuskodik. — Mária Terézia utódja, József, nem szerette birodalmát kétféleképen kormányozni, Magyarországot alkotmá-

nyosan, Ausztriát korlátlanul — vagy a hogy diákosan mondják, absolutismussal.

Hanem — gondolván — hogy egy kalap alatt van a két ország ugy is, hát hadlegyen egyformán kormányozva. Így aztán nem is koronáztatta meg magát magyar királynak, hanem németsege annyira ment, hogy Magyarországon még a falusi iskolában is németül akart taníttatni. — Ez már őseinknek sehogy sem volt inyére, és hogy a József után következő királyok az ilyenféle próbálgatásokra kedvet ne kapjanak, az ő halála után 1790-ben törvényt hoztak, melyben világosan kimondották, hogy „Magyarország önálló, semmi más államnak alá nem rendelt ország, és mint ilyen csak saját törvényei szerint kormányozható“. — Ez az a híres 1790-iki 10-ik törvénycikk, melynek idézésére a későbbi évek alatt annyiszor volt szükség.

De a törekvés, Magyarországot nem egészen saját törvényei szerint kormányozni, és más államnak alá rendelni egész 1848-ig mindég megvolt. — A bajnak főoka abban rejlett, hogy a magyar király egyéb tartományait, az ugynevezett osztrák örökös tartományokat nem alkotmányos modorban kormányozta, miután azon országoknak alkotmánya vagy nem volt, vagy ha volt is — mint például — a cseheknek, de régen felfüggesztetett. E miatt Magyarországot folytonosan veszély fenyegette. — Hogy ez az országról elhárítassék, az 1847-iki pozsonyi országgyűlésen Kossuth Lajos kimondotta, hogy kéressék meg a fejedelmet, hogy azon tartományainak is, melyek még eddig alkotmánynyal nem bírtak, alkotmányt adjon.

Ez esemény képezi a fordulópontot Ausztriához való viszonyunkban. 1848-ig, ha Magyarországnak Ausztriával dolga volt, csak a fejedelemmel végezte azt, mert az osztrák népeknek sem a törvényhozásba, sem

a kormányzásba semmi szólójuk nem volt. Ezen időtől kezdve az osztrák népeknek is joguk lett, dolgaik intézésébe bele szóllani. De az 1848-iki események és idők nem voltak alkalmasak az új viszonyoknak, melybe Magyarország az osztrák népekkel szembe jutott, törvénybe öntött alakot adni. — Az elejtett fonal 1861-ben ismét felvétellett, de akkor sem sikerült azt összekötni. A nagy vereségtől, mely Ausztriát 1866-ban érte, megtanulták mind a fejedelem, mind Magyarország ellenes német tanácsosai, hogy a trónusoknak nem a szuronyok százezrei szolgálnak biztos támaszul, hanem a népek bizalma.

Bizalommal fordult a fejedelem is a magyar nemzethez, s a nemzet őszintén nyújtott a kibékülésre kezét, és a fejedelem többi országaihoz való viszonyát 1867-ben törvénybe igtatta. Ezen törvény határozza meg és szabályozza Ausztriához való viszonyainkat.

Az 1867. XII. törvényczikk „a magyar korona országai, és az ő Felsege uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekü viszonyokról és ezek elintézésének módjáról“ szól, és azon alapelveket foglalja magában, melyek szerint a magyar nemzet az uralkodó által alkotmánynyal megajándékozott osztrák népekkel szerződik. — 1867-ig az 1723. I. II. III. törvényczikk, — az ugynevezett *pragmatica sanctio* — képezte a jogi kapcsolatot, mely Magyarországot az uralkodó házhoz és Ausztriához fűzte. 1867 óta az eddig csak jogi kapocs megváltozott, s ma már nem csak a fejedelem személyének ugyanazonossága egyesíti Magyarországot Ausztriával, hanem a külügy és hadügy is közösnek mondatván ki, ily bonyolódott szoros szövetségben vagyunk Ausztriával, mely sem a mi, sem az ő érdekeiknek meg nem felel, és állami önállóságunknak sehogy sem válik egészségére.

Midőn 1867-ben az országgyűlés többsége a

XII. törvényczikket — az ugynevezett közösügyi törvényt — megalkotta, azt mondták, hogy ők kiindulási pontul a *pragmatica sanctio*t veszik. — Ezen szerződés pedig — a mint már többször említettem — sem a hadügyet, sem a külügyet nem mondja Magyarország és Ausztria között közösnek. Hanem azt mondja, hogy Magyarország önálló független állam, és a királya mindig az lesz, a ki egyszersmind Ausztriának is császára.

A ki elfogulatlanul nézi a dolgot, első tekintetre észreveheti, hogy az 1867 XII. törvényczikk nem maradt meg a *pragmatica sanctio* alapján, hanem nagyon sokkal túl ment rajta. Távól legyen tőlünk, hogy szerzőit rossz akarattal gyanúsítsuk, a politikában a gyanu nagyon veszélyes és nemtelem fegyver. Megvagyunk mi győződve jó szándékukról, tiszta hazafiságukról; csak egyet ne követeljenek tőlünk, mert ezt nem fogjuk sem nekik, sem más halandó embernek megadni soha, hogy csalatkozhatlanoknak tartjuk őket.

Eddigi törvényeink a legfőbb polczra Magyarország állami önállását helyezték, nem így az 1867. XII. törvényczikk, mert ez Magyarország fölé az összbirodalom eszméjét helyezte. — Avagy mit jelentene mást a delegáció és közös ministerium?

Nézzünk csak szemébe ezen hirhedt intézményeknek közelebbről. Micsoda eszmének köszönhetik ezek létezésüket, valjon az önálló Magyarország eszméjének, nem, mert oly dolgok intézésére vannak hivatva, melyek sem kizárólag Magyarországot, sem kizárólag Ausztriát nem illetik, hanem illetik igenis az összbirodalmat.

Azt mindenki tudhatja, hogy a mely ország hadügye, pénzügye és a külső országokhoz való viszonya felett nem rendelkezhetik, az álmában lehet ugyan független, de a valóságban — soha!

Valjon a magyar országgyűlés rendelkezik-e az említett fontos dolgok felett? Nem. Hát ki rendelkezik? A delegatió. De hát mi az a delegatió?

A delegatió azon küldöttség, melyet az 1867. XII. törvénycikk a végből alkotott, hogy az osztrák népek ugyan ilyenszerű és tökéletesen egyforma számú küldötteivel együtt, a két ország legfontosabb ügyei u. m.: a hadügy, külügy, és ezeknek költségei felett tanácskozzanak, az az tulajdonképen ne csak tanácskozzanak, hanem végezzenek is. Tagjai az országgyűlések által a képviselők közül választatnak.

De hát hogy tanácskoznak? a magyarok beszélnek németül, vagy a németek magyarul? Mindenik a maga nyelvén, és mégis megértik egymást, mert külön üléseket tartanak és határozataikat írásban közlik egymással, ha ilyen uton nem tudnak megállapodni, összejönnek közös ülésre, de nem tanácskoznak, hanem csak szavazni, és a mit a többség határoz, az mind a két országra törvényerővel bír, melybe a tulajdonképeni országgyűlésnek többé semmi beleszólása nincs.

Beszélhetjük most már, hogy Magyarország dolgába, a magyar országgyűlésen és a magyar királyon kívül ne szóljon senki. — Bele szól bizony még abba az osztrák delegatió is. Az igaz, hogy vigasztalásunkra mi is belekotyanhatunk az ő dolgukba. Pedig lenne mindegyikünknek idehaza is elég bajunk, ha egymáséval nem vesződnénk is.

Hát a közös ministerium valjon mire való, hiszen mindegyik országnak van külön ministeriuma?

A közös ministerium nem Magyarországé, nem is az Ausztriáé, sem egyiké sem másiké, hanem közös. Áll 3 tagból, külügy-, hadügy- és pénzügy-ministerből, s így tehát a legfontosabb dolgokat vezeti. Az országgyűlések nekik nem alkalmatlankodnak, sem ők az országgyűléseknek, mert csak a delegatiók állhatnak velük szóba. — Az 1867-iki törvény

Magyarországot a birodalom egyik felének, a Lajtha folyón túl fekvő tartományokat a birodalom másik felének nevezi, ezen két fél tesz aztán egy egészet, melyet egységes osztrák-magyar birodalomnak hívunk.

Ennek az egységes osztrák-magyar birodalomnak az érdeke van az 1867-ik évi törvényczikkekben Magyarország érdeke fölé emelve. Mert két ország szövetkezett: Magyarország és Ausztria, Magyarországnak a magyar országgyűlés, Ausztriának a birodalmi tanács hoz törvényt, Magyarországot a magyar, Ausztriát az osztrák ministerium kormányozza, de még van egy harmadik országgyűlés is — a delegatió, egy harmadikministerium is a közös, — hát ezeknek már nem lenne országa, nem akad gazdája? Van. — Az egységes osztrák-magyar birodalom eszméjét, és érdekét képviselik ők!

Már most ítélje meg akárki, valjon nem ment-e túl az 1867. törvény a *pragmatica sanctión*, és nem mellőzte-e mindazon törvényeinket, melyek Magyarországnak önállóságát és függetlenségét biztosították. Pedig hányszor előfordulnak az 1867. XII. törvényczikkekben ezen szavak, hogy Magyarország Ausztriával úgy szerződik, és egyezkedik „mint két egymástól jogilag független ország hasonló egyezkedései történnék”. — De ezen szép szavaknak a valóság teljességgel meg nem felel, mert a mint láttuk a delegatió és közös ministerium miatt Ausztria sem független Magyarországtól, de Magyarország sem Ausztriától.

Ugy vagyunk mi most Ausztriával, mintha az a két szomszédgazda, a kikről fentebb említést tettem, hogy buzájuk és szénájuknak közös erővel való behordására szerződtek, egyszer csak így szólana: igaz ugyan, hogy mi az eddigi szerződésünk mellett arra nézve, hogy eladni valónkat hol és mikor adjuk el és földjeinken hogy gazdálkodjunk, mindezekre nézve

egymástól függetlenek voltunk. De hát ezután már ne így legyen, hanem Péter is választ egy embert, Pál is egyet, ezekre bizzák aztán eladni valójuknak eladását, ezek határozzák meg, melyik földjükbe mit termesszenek, egyszóval, hogy gazdálkodjanak, ők lemondanak minden beleszólási jogukról, a mit ez a két választott ember végez, az olyan szent lesz, mint a „fiz parancsolat“ vagy talán még szentebb!

Igen de az eladásokból néha per is szokott támadni, és a per nem eshetik meg prókátor nélkül. A két megbizott fogad tehát egy közös prókátort, és azt mondják neki, hogy mindig csak azt tegye, a mit ők — már t. i. a Péter és Pál megbizottjai közösen akarnak, és minthogy nekik kettőjöknek mindig csak egy akaratok lehet, tehát a prókátor őket nem külön-külön, hanem csak kettőjüket együtt tartsa egy embernek.

Azt elfelejtettem mondani, hogy a szövetkező szomszédok közül Péter német, Pál magyar volt. Megbizottnak Péter a sógorát választotta, a ki szinte német volt. A közös ügyvéd, kit a megbizottak fogadtak, — történesen német születésű. A Pál megbizottja magyar ember, és mikor hárman összejönnek, a Péter megbizottja meg a közös ügyvéd német levén, mindig németül akarnának beszélni. — Váltig mondogatta a Pál megbizottja eleinte, hogy „nix deutsch“, de bizony nem sokat ért az, utoljára is neki kellett engedni, ő tanult meg németül, nem azok magyarul.

Különösen e közös prókátorral volt a Pál megbizottjának sok baja. — A prókátor mindig németül szeretett volna törvénykezni és hiába fizették közösen, azért, a hol csak szerét tehette, mindig jobban pártolta Pétert mint Pált.

A viszonyt, mely Magyarország és Ausztria között fennáll, az idézett példa világosítja meg.

A közös megbizottak a delegáció, a közös pró-

kátor Magyarországnak képviseltetése a külföldön, vagyis az ugynevezett diplomacia, mely a nemzetek között olyanforma szerepet játszik, mint a magánemberek között az ügyvédek.

Nemcsak az a legnagyobb baj, hogy Magyarországnak magyar diplomatái nincsenek, mert hiszen lehetne Magyarország érdekét a külföldön, német, francia, angol vagy olasz nyelven is képviselni. Nem, nem ez a bajunk. Hanem az, hogy Magyarország érdeke a külföldön semmiféle nyelven képviselve nincs. Hiába fizetjük közösen a drága közös prókátorokat!

A fentebbiekből láttuk, hogy miben áll hát tulajdonképen az Ausztriával való szerződés. Láttuk, hogy ezen szerződés Magyarország önállóságát és függetlenségét nem hogy biztosítaná, hanem csak képezetivé teszi. A miket eddig tárgyaltunk, képezik az ugynevezett közjogi alapot, most már nézzünk széjjel belügyeink között.

II.

Belügyeink.

1848-ig a nemzet nagy része nem volt az országgyűlésen képviselve, mert a követeket a megyék választották, a megyékben pedig szavazata csak nemes embernek volt. Ezt nevezték rendi képviselnek, mert csak egy rend, t. i. a nemesi rend volt képviselve általa.

A dicső emlékü 1848-ik évi törvényhozás a rendi képviselét helyett a nép képviselétét igtatta törvénybe. A vármegyéktől elvette követküldési jogukat, választókerületekre osztotta az országot, minden 30 ezer lélekre egy képviselőt számítva. Egyszóval, az eddig törvényhozási joggal nem birt népet is legfontosabb polgári joggal, és mint magukat a 48-iki

törvényhozók kifejezték, a népet bevették az alkotmány sánczaiba, a nemesi osztálynak megszüntették minden előjogát, és Magyarország lakosait szabad polgárokká tették.

Mindnyájan tudjuk az 1848-iki dicső, és mégis szomorú idők történetét. A sors megtagadta a nemzetől a béke nyugalját, melyre pedig okvetlen szüksége lett volna, hogy a megkezdett nagyszerű művet be is fejezhesse. Ugy jártunk, mint a ki házat akar építeni, s midőn már a munka csak nem készen lenne, megtámadtatik, s a baltával, bárdal, melyeket különben háza építéséhez használt volna, élet-halálharcot kell vívni.

1867-ben fogtunk ismét hozzá a félben maradt ház építéséhez. — Ekkor nagy vita támadt. Sokan azt mondták, költözzünk bele úgy a hogy van, így legalább elhiszük, hogy igazán a miénk, majd ráérünk azután is bevakolni, kicsinosítani, és a hol szükséges, igazítani.

Mások azt mondták, nem, így nem jó lesz, igazítsuk ki előbb, azután menjünk bele. A mi nem hozzá való, vágjuk el belőle, a mit hozzá akarunk toldani, toldjuk hozzá. A többség így akarta, — úgy lett. Hozzá fogtak az 1848-iki dicső alkotmány bonthatásához, és úgy széjjel szedték, úgy kitoldozták földolták, hogy bizony alig lehet ma már arra ráismerni.

Ez az oka annak, hogy törvényhozásunk a belügyek terén sem maradt meg azon szabadelvű alapon, melyet számára az 1848-iki törvényhozás kijelölt. — Nem tudott lépést tartani a haladó korrallal, mely azt követeli, hogy az ország törvényei demokratikus alapokon nyugodjanak.

De hát mi ez a demokratia? Nem volna ennek a szónak magyar neve? Van. Magyarul annyit tesz „népuralom“.

A szó eredetileg görög, de az eszme, melyet

képvisel, nem a mostani Görögországból származik, hanem a régi Görögország azon dicsó időszakából, midőn még ott köztársaságok voltak, és ezen köztársaságokban nagy befolyása volt a népnek a törvényhozásra, és az ország ügyeinek intézésére.

A mai korban is körülbelül azon értelmé van ezen szónak, mely évezredek előtt volt. Értjük alatta a törvény előtti egyenlőséget, és értjük továbbá azt, hogy a törvény sem születéséért, sem vagyonáért, senkinek semmiféle kiváltságot ne adjon.

A mely országban tehát törvényhozói jogot gyakorolnak azok, kik bárónak, grófnak, vagy hercegnek születtek, és ha egy országban van például 1000 ilyen ember, az ország többi lakosainak száma pedig 10 milliót tesz, s ha ezeknek annyi joga van, a törvényhozásba és az ország ügyeinek intézésébe beleszólani, mint a tíz millió által választott országgyűlésnek: akkor az ilyen ország nem bir népuralmi, vagy is demokratikus alkotmánnyal, mert a törvény a születés véletlenéért olyan előjogokkal és kiváltságokkal ruhazza fel a polgároknak egy kis részét, melyet a nagy többségtől megtagad.

Magyarországon a mint tudjuk — a törvényhozó testület két részből áll. Egyik a nép által választott képviselők gyűlése, a képviselőház, vagy a mint nevezni szokták — alsó ház. Másik a főrendi ház, melynek alkatrészét háromféle elem képezi u. m. bárók, grófok, hercegek, egyszóval mágnások, vagy főnemesek, továbbá a róm. és gör. katolika egyház érsekei, püspökei, és még eddig a főispánok is. A mibe a képviselőház, és főrendiház többsége meggyezik, azt felterjesztik a király elibe, a király szentesíti, és törvénynyé válik.

A képviselőháznak annyiban van több joga mint a főrendiháznak, hogy az alkotandó törvényeknek mindig a képviselőház előtt kell előbb szóba jönni, ez

az ugynevezett kezdeményezési jog. De a főrendeknek ismét joguk van, a képviselőház által ajánlott törvényjavaslatokat el nem fogadni, visszautasítani. Tehát, a mint ebből láthatjuk, a főrendiház a törvényhozásban igen fontos szerepet játszik, és így minden alkotmánynak nagyon lényeges része, kikből álljon a főrendiház.

Azt minden felvilágosodott ember átláthatja, hogy Magyarország főrendiháza a mai kor szabadelvűségének meg nem felel, és mint olyan intézmény, mely még a régi kiváltságos időkből ered, a mostani alakjában tovább már fenn nem tartható. Szabadelvi alkotmányhoz épen úgy illik a mostani magyar főrendiház, mint új mentéhez az ócska prém!

Az 1848-iki törvényhozás bizonyosan át is alakította volna a magyar főrendiházat, — de nem volt rá ideje. 1867 óta lett volna rá idő, de akarat nem volt hozzá, és tagadhatatlanul nagy mulasztást követett el a magyar törvényhozás többsége, hogy ezen régi sallangtól alkotmányunkat mindeddig meg nem szabadította. Ez egyik gyengéje és gyöngesége a lefolyt két országgyűlés többségének.

Magyarország ős időktől kezdve vármegyékre volt felosztva; a ki hazánk történelmét ismeri, tudni fogja, mennyi hálával tartozunk mi e kiváló fontosságú, ősi intézménynek. De minthogy haladásnak van alávetve minden, a mi e földön létezik, és a haladás változással jár, változást kellett a megyei intézménynek is szenvedni.

1848-ig a megyék választották az országgyűlési követeket, ők adtak nekik utasításokat, úgy hogy a követ az országgyűlésen csak azt beszélhette, a mit a megye akart, ha nem úgy beszélt, a mint otthon a vármegyének tetszett, visszahívták, mást küldtek helyette. E szerint a tulajdonképeni törvény-

hozók nem az országgyűlésen levő követek, hanem magok a vármegyék voltak.

Midőn 1848 ban a törvény a vármegyéktől elvette a követküldési jogot, és az addig nem felelős kormány helyébe felelős ministeriumot állított, az új alkotmányba a régi vármegye sehogysem illett többé bele. Erről tökéletesen megvoltak az 1848-iki törvényhozók is győződve, és kimondták, hogy a régi megyei intézményt át kell alakítani.

E végből utasították is a ministeriumot, hogy a legközelebbi országgyűlés elé törvényjavaslatot terjesszen, a vármegyéknek tisztán nép-képviselői alapokon nyugvó, szabadelvű átalakításáról.

Ilyen állapotban szállott a vármegyék rendezésének ügye az 1867-iki országgyűlésre. Az irányt, melyben a kérdést meg kellett volna oldani, határozottan kijelölte az 1848-iki törvény.

De fájdalom! a lefolyt országgyűlés többsége nem úgy rendezte a vármegyéket, mint azt egy szabadelvű törvényhozástól várni lehetett volna.

Vegyünk csak egy kissé szemügyre az új megyei törvényt, és mindjárt meg fogunk győződni ez állítás igazságáról, és megfogjuk látni, hogy az új megyei törvény sem nemzetünk sajátságainak, sem a haladó kor szabadelvű eszméinek meg nem felel.

A tulajdonképeni vármegyét ma a megyei bizottmány képezi, de kikből állanak a megyei bizottmányok? Fele részben a nép választottaiból, fele részben pedig a legtöbb adót fizetőkből. Hogy férhet meg egy tanácskozó testületben a kiváltságos bizottmányi tag a választottal, hiszen ezen két eszme: kiváltság, és szabad választás annyira különbözik egymástól, mint a tüz a víztől!

A szabadelvűségnek már A=B·C-je azt követeli, hogy a törvény ne csak a születésnek, de a vagyon-

nak se adjon semmi kiváltságot. És valjon a legtöbb adót fizetőknek a joga — az ugy nevezet virilis jog — mi lenne egyéb, mint a vagyonnak a törvény által nyújtott kiváltsága?

Pártolói azt mondják, nem az, hanem vagyónképviseltetés, mely azon elven alapszik, hogy minél nagyobb vagyona van valakinek, annál nagyobb mértékben viseli az állam közterheit, s így több joga is van, a közügyek intézésébe szólni, mint a kevésbbé vagyonosnak. A ki ezen állításban igazságot lát, az bizony szegénységi bizonyítványt állít ki szabadelvűsége mellett. Sőt ha a vagyónképviseltetés eszméje életre való és szabadelvű lenne, még akkor sem felel meg neki a virilis jog.

Mert, ha például egy megyében két száz leg-
több adót fizető, vagyis virilis bizottmányi tag van, és a kétszázadik 150 forint adót fizet, és ezen 150 forint adófizetés jogot ad neki a bizottmányi tagságra, azon választók pedig, a kik egy bizottmányi tagot választanak, összesen például 1500 frt. adót fizetnek; már most hogy egyeztethető ez meg a vagyónképviseltetés elvével? hiszen a választott bizottmányi tag tizszer annyi vagyont képvisel, mint a virilis!

Mire való volt hát a legtöbb adót fizetőknek ilyen kiváltságot adni, és azt törvénybe igtatni?

Nem egyébre, mint arra, hogy a lefolyt két országgyűlés többségének uralmát, ha örök időkre nem is, de legalább hosszú időre biztosítsa. Ok így gondolkoztak, az ország lakosainak vagyonosabb része, — ugy vesszük észre, — a kormánypárthoz tartozik, jó lesz hát a vagyonnak kiváltságokat adni, hogy így aztán, én is segítlek, de te is segíts. — Természetesen ezt világosan kimondani nem lehetett, hanem szép színbe kellett öltöztetni.

Egyszóval, — magyarán kimondva — nem oda

néztek, a hová vágtek! De madarat tolláról, törvényhozókat törvényeikről lehet megismerni. Beszélheti a virilis jogra az egész világ is, hogy az szabadelvű és czélszerű, sem nem szabadelvű, sem nem czélszerű biz az.

Talán nem is kellene már az új megyei törvényből többet idézni, eléggé meggyőződhetett az eddigiekből mindenki, hogy az új megyei törvény sem a magyar nemzet sajátságainak, sem a jogegyenlőségnek, sem az 1848-iki törvények szellemének meg nem felel!

De lehetetlen, hogy azon rendkívüli hatalomról, melyet a megyei törvény az új főispánoknak adott, egy pár szót ne szóljunk.

A tisztviselők választása a megye legfontosabb jogai közé tartozik. Mindenki természetesnek fogja találni a megyének azon kívánságát, hogy tisztviselőnek választásába neki legyen legtöbb szólója. Mert hiszen első sorban őtet érdekli, hogy ki legyen a tisztviselő.

De az új megyei törvény értelmében valjon a megyétől függ-e, ki legyen a tisztviselő? Nem. Hát kitől? A főispántól. Hogy lehetne az, hiszen a vármegye választja, nem a főispán nevezi ki? Igaz, hogy a vármegye választja a tisztviselőket, de kik közül? Azok közül, kiket a főispán kijelöl. Igen, mert a törvény által a főispánok mellé rendelt kijelölő bizottságnak csak akkor van a megválasztandó tisztviselők kijelölésére befolyása, midőn ezt a főispán igazságszeretete, tapintatossága, vagy méltányossága megengedi. Mert a kijelölő bizottságnak három tagját a megye választja, három tagját a főispán nevezi ki, és ő az elnöke.

Természetes dolog, hogy a főispánnak az általa kinevezett három emberrel, ha akarja, nagyon könnyű egyetérteni, és így a megye által választott három

tag mindig kisebbségben marad, és az lesz kijelölve, a kit a főispán akar.

A lefolyt megyei tisztválasztások szomorú tanúságot tesznek ez állítás igazságáról. Hány eset volt, hogy a főispán nem candidálta azt, kit a megye többsége akart. És nem candidálta pedig azért, mert az illető nem kormánypárti volt. — Láthatjuk tehát, hogy a főispánoknak adott ezen rendkívüli hatalom nem egyébre való, minthogy a kormánypárt saját embereit a megyei tisztségekbe mesterséges uton is bejuttassa. A melyik vármegyékben pedig ez minden mesterkedés daczára sem sikerül, ott, ha akarja, előveszi a főispán a királyi biztosi hatalmát, és a megye által választott tisztviselőket takarosán kicsapja, és mást nevez ki helyettük, a kik aztán a legközelebbi tisztválasztásig meg is tartják hivatalukat.

Most már ítélje meg akárki, bir-e a vármegye az új törvény értelmében a tisztviselők szabad választásának jogával. Nem. A vármegye csak azért választja a tisztviselőt, hogy a főispánnak legyen kit elcsapni!

A vallás és lelkiismeret szabadságáért sok századokon át ontotta vérének az emberiség. Ki tudná azt megmondani, hány százezer ember életébe került, míg idáig jutottunk. Ma már nem csak azt követeljük minden szabadelvű törvényhozástól, hogy a vallás és lelkiismeret szabadságát teljesen biztosítsa, mert a vallás és lelkiismeret szabadsága mindenkivel vele született természetes jog. Epen olyan elidegeníthetelen, és korlátozhatlan, mint ez élethez való jog.

Nem elég azt mondani, nincs államvallás, és mindenki szabadon áttérhet egyik hitfelekezetre kebelebből a másikba, hanem olyan törvényeket kell alkotni, melyek egyik vallásnak sem adnak a másik felett előnyt, kiváltságot!

Valjon ezen a téren szerencsésen oldotta-e meg a lefolyt két országgyűlés magasztos feladatát?

Alkotott-e olyan törvényeket, melyek az országban létező vallások egyenjogúságát biztosítanák?

Ezen kérdésekre feleljen az 1868. évi 53. törvényczikk, mely „a törvényesen bevett vallásfelekezetek viszonzosságáról” szól.

Mit foglal ezen törvény magában? Hogy a ki 18 éves, egyik vallásfelekezetről áttérhet a másikra, a szükséges formások megtartása mellett. A vegyes házasságból született gyermekek közül, a fiu az apa, a leány az anya vallását követi. Továbbá az esketésre, temetkezésre s egyéb más tárgyakra vonatkozó, lényegtelen, apró intézkedéseket.

De nagy eszmét hiában keresünk ezen törvényben. A vallások egyenjogúságának biztosítása benne sehol fel nem található! Tény, hogy hazánkban ma is léteznek vallások, melyek az állam és törvényhozás által politikai előjogokban részesítetnek. És ezek a római és görög-katholika vallások.

És valjon mi hasznát veszik a hivek, hogy főpapjaik a törvényhozásnak tagjai? És élnek gondtalanul fejedelmi pompával! Mig az alsó papság szegény és a néptanítók, kiket méltán nevezhetünk az emberiség jóltevőinek — csaknem emberfeletti testi és lelki munkával kereshetik meg a mindennapi száraz, keserves kenyért! És ezerekre megy hazánkban a községek száma, melyekben — szegyen kimondani — iskolák nincsenek.

Valjon ezen óriási, komoly bajokon van-e segítve az által, hogy az érsek és püspök urak a törvényhozó gyűlés termeiben szundikálnak, vagy legjobb esetben — tubákolnak. És midőn nem ezt teszik, hanem szót emelnek, akkor talán hiveik érdekében

beszélnek, vagy azért szólalnak fel, hogy dús javaikból áldozatot hozzanak a nevelés, tudomány vagy művészet érdekében? Nem. Hanem féltik elavult kiváltságaikat. És ha szólnak, leginkább ezek védelmére szólalnak fel!

Magyarországon vallás- és lelkiismeretszabadság van, de nincs vallásegység-jogosság.

A kik a dolgok menetelét figyelemmel kísérték, emlékezhetnek rá, hogy 1867-ben a közösügyi törvény alkotásakor igen nagy és heves viták folytak az országgyűlésen. A képviselők egy része azon volt, hogy a kiegyezés Ausztriával más alapon történjék.

Azt a pártot, a melyik a közösügyi törvénynek ilyen módon való megalkotását ellenezte, nevezték és nevezik ellenzéknek vagy baloldallak.

Ezek az ellenzéki képviselők mindég azt mondták, hogy az Ausztriával való szövetekezés miatt nem kell az ország önállását annyira megcsoukitani, a mint azt a közösügyi törvény pártolói, — az ugynevezett jobboldaliak — akarták.

De hiába volt minden ellenkezés, a jobboldal volt többségben, a közösügyi törvényt meg is alkotta. Szóvivői azt mondták, ne busuljatok azon, hogy ez a mi általunk alkotott közösügyi törvény Magyarország jogait egy keveset megszorítja. — Mert lássátok, Magyarország nagyon szegény ám, és mi fogadjuk, hogy meggazdagítjuk. Így aztán, ha veszít is valamit régi jogaiból, de sokkal gazdagabb lesz ám mint volt valaha. A mit a véren veszített, majd megnyeri a vámon!

De tudjuk azt, hogy szegény embernek a tarisznyája, de kivált a pénzes zacskója — üres szokott lenni. És bizony nem lehet azt szép szóval egyiket se megtölteni.

Szegény volt Magyarország is, az igaz. Mert, hej sok olyan ember kaparászott tarisznyájába is, pénzes zacskójába is, a ki nem tett oda semmit!

Beh keservesen esett, hogy nem lehetett egyiknek sem a körmére koppantani!

Nagyon természetes tehát, hogy 1867-ben a nemzet nem kicsibe vette a jobboldali urak azon ígését, hogy majd megtöltik ők az ország kiürült pénzeszacskóját. Földünket megáldotta az Isten, a tarisznya majd csak megtelik magától is ennivalóval!

1867-ben jó termés volt, ára és mindennek kivételünk szépecskén, egy szóval volt pénzünk elég. — Mindjárt is előállottak a jobboldali urak. Lássátok — mondogatták országszerte, — milyen hamar beváltottuk ígretünket, ugy-e most van pénzetek? Ezt már nekünk köszönhetitek. Akadt olyan, a ki elhitte, lépre vitték a szép beszéddel.

De jöttek nemsokára a nem szeretem napok. Nem volt termés, vagy ha volt is, nem volt ára, nem kellett a külföldnek. — Egy szóval, nem volt pénzünk.

Na tisztelt jobboldali urak, ha ti mindég tudtok pénzt teremteni, mikor akarjátok, most már nagy hasznát venné az ország tudományotoknak, hát csak elő azzal a sok pénzzel. De bizony a pénz csak nem jött.

Ekkor kezdték átlátni azok is, a kik előbb hittek a szónak, hogy azt a kis pénzt, a mi 1867-ben az országba szivárgott, nem a jobboldali urak bölcsességének köszönhetjük.

Bizony csak üres maradt az ország pénzes zsacska ezután is. Nem telt az meg sem magyar aranynyal, sem magyar bankóval.

Mit mondtam? magyar bankóval! Hát van olyan? Volt egyszer, akkor, mikor az egy forintos meg az öt forintos bankóra nem az volt írva, hogy: „ein Gulden“, „fünf Gulden“ — hanem „egy forint“, „öt forint“,

aláírva 1848 — Kossuth Lajos pénzügyminiszter. Akkor volt az!

Akkor volt magyar bankó, — de most nincs! Akkor volt magyar bankó, mert Magyarország birt mindazon szükségesekkel, melyeket egy ország sem nélkülözhet, a melyik a maga lábán megállni, azon járni és élni akar! De most nincs magyar bankó, mert Magyarország nagyon sok tekintetben nem ura sorsának.

Hiában van pénzügyminisztere, azért nincs pénzes ládája. Nincs önálló, magyar független bankja.

De hát mi az a bank, ki tesz abba annyi pénzt, hogy az egész ország se bírja elkölteni?

A találékony emberi ész egyik legdicsebb alkotása a bank. Azt tudjuk miadnyájan, hogy az emberek között eleinte, — a legrégebb időkben pénz nem volt, hanem a kinek több buzája termett, mint a mennyit megehetett, oda adta annak, a kinek buzája nem termett, gyapjuért, lóért, tehénért, szóval olyas valamiért, a mi neki sem volt. Ez volt az ugynevezett cserekereskedés időszaka, melyben a jószágnak nem az értékét tekintették, hanem kinek mire volt szüksége, azt cserélte.

Lehet képzelni, milyen alkalmatlan volt ez. Későbbben az emberek szükségeinek fejlődésével a kereskedés is előbbre haladt. Ekkor már nagyon kezdtek érezni egy olyan általános csereeszköz szükségét, a melyért mindent lehessen cserélni.

Igy jöttek reá a pénz használatára. És a pénz ma sem egyéb, mint általános csereeszköz, mert ha valamit veszünk, a megvett tárgyért tulajdonosának pénzt adunk cserébe.

Hogy milyen fontos szerepet játszik a pénz az egyes ember gazdaságában, azt mindenki tudja. És miután sok egyes ember képezi a nemzetet, így nagyon természetes, hogy a pénz a nemzetek fejlődésére

is igen nagy befolyással van. Mint az emberi testnek a vér, olyan szükséges alkatrésze a nemzetek testének a pénz.

És valamint az egészséges emberi test saját erejéből mindég annyi vért alkot, a mennyi a test fenntartására és fejlődésére elkerülhetlen szükséges; épen úgy a nemzeteknek is saját erejükből kell azon pénzmennyiséget előteremteni, mely az ipar, kereskedelem, gazdaság és így az összes nemzeti élet szabad fejlődésére elkerülhetlen szükséges.

De hogy teremtik a nemzetek a szükséges pénzt saját erejükből elő?

Ugy, hogy azt mondják, nekünk például évenként szükségünk van 150 millió forintra. Már most tegyük össze 100 milliót aranyban és ezüstben és bocsássunk ki 150 millió forintnyi papiros pénzt. — És mind az arany, mind a papir pénzt helyezzük egy a nemzet által választott és szoros felelőséggel terhelt igazgatóság felügyelete alá. Ha aztán valaki a papiros pénzt aranyra vagy ezüstre akarja váltani, köteles az igazgatóság azt neki minden levonás nélkül teljesíteni. — Így aztán a bankó jó pénz, mert csak annyit ér, mint az arany, vagy ezüst.

De minthogy nem valószínű az, hogy papiros pénzt az egész országban mindenki egyszerre akarja ércpénzre váltani, ezért szoktak több papirpénzt kibocsátani, mint a mennyi az ércpénz, mely ércpénz a forgalomban lévő bankóknak alapját képezi és el nem költhető.

Ezen intézményt nevezik banknak, mely ha a nemzet erejéből létesült, és az ország képviselőinek felügyelete alatt áll: „érczalappal bíró, nemzeti vagy állami független banknak“ neveztetik, és hivatta van, a nemzetek összes anyagi érdekeit előmozdítani, azoknak felvirágzását biztosítani.

Van-e Magyarországnak ilyen bankja? Fájdalom!

és ha egyszer elmaradtunk, kétszeres erőnkbe kerül ismét beérni a haladó időt!

A természet örök törvényei is folytonos haladásnak vannak alávetve. És az új kor azon nagy fontosságú találmányait és felfedezéseit, melyekről ősapáink még csak nem is álmodtak, vajjon nem a munkálui soha meg nem szűnő emberi elme haladásának köszönhetjük-e?

Nem lehet tehát eziránt senki kétségben, hogy egyeseknek éppen úgy mint nemzeteknek jólléte, boldogsága, egyedül csak a haladástól függ.

Haladjunk-e hát vagy maradjunk?

Tudom, tisztelt olvasóm, hogy te ezen kérdésre igemmel fogsz válaszolni. Magyarország polgárai annyi természetes józan észszel vannak megáldva, hogy ők csakis a haladásnak lehetnek barátjai.

Alkotmányos országban, hogy érvényesíthetik a polgárok akarataikat, szándékaikat? Nem másképen, mint a képviselők választása által. Az országgyűlés a nemzet nevében beszél és cselekszik. De azért a nemzetnek gondolkodási és ellenőrzési jogáról nem szabad lemondani. Gondolkodjék minden egyes polgár a maga fejével és megbizottjainak — a képviselőknek eljárását saját szemével kísérje, éber figyelemmel.

A mely nemzetnek polgárai nem így cselekednének, azon nemzet nem lenne méltó a szabadságra. Mert a képviselők csak megbizottak, a megbízó a nemzet maga, és ha nem őrködünk éber figyelemmel megbizottjaink eljárása felett, vajjon hogy tudjuk megítélni, hogy azok javunkra vagy kárunkra működnek-e?

És a magyar nemzetet a szabadságra nem csak érdemesnek, hanem képesnek is tartom. És éppen ezért hiszem azt, hogy annak minden tagja tud önjerejéből

gondolkozni és képviselőinek — vagyis megbizottjainak — eljárása felett tud és akar is részrehajlatlan ítéletet mondani.

Ezen ítélet nyilvánításának épen most van ideje. Képviselőink megbízatásának ideje lejárt, és most már nem csak jogunk, hanem polgári kötelességünk is megkérdézni tőlük: adjatok számot sáfárkodásotokról!

Az 1865-ik december 10-ikén megnyitott országgyűlés Magyarország összes népeinek legélénkebb rokonszenve mellett ült össze. Midőn a nemzet ezen nagyfontosságú országgyűlésre képviselőit felküldte, mindenki csak egy gondolattól volt áthatva, és ez nem egyéb volt, mint Magyarország állami önállása és függetlensége mellett szövetkezni Ausztriával, — kibékülni a fegyvellemmel.

Az egész nemzet egyet akart: alkotmányt a hazának, szabadságot a benne lakó népeknek!

Igen de Magyarországnak 1865 előtt is volt alkotmánya. Volt ám, hanem úgy járt vele mint a szülő, ki sok reményekre jogosító gyermekét élete virágában veszti el.

De a nemzetek örök életűek, és az alkotmányos szabadsághoz való joguk is elévülhetlen, örök. Nem halhatott meg tehát az 1848-iki magyar alkotmány sem. Így gondolkozott a 65-iki országgyűlésnek igen nagy többsége is az első hónapokban.

Azon kevesek száma, kik nem így gondolkoztak, alig vehető számba. Ezek azt mondták, ne nézzük azt, hogy volt, mint volt, hanem alkudjunk meg a körülményekkel, a hogy lehet. Ez az ugynevezett kenyér-kereseti politika, a mit diákosan opportunitásnak neveznek.

Ezek ellen szállott szónoklata hatalmának egész erejével sikra Deák Ferencz. És mint köd a napsu-

gár előtt, ugy foszlottak szét, okoskodásának világa előtt, a kenyérkereső politikusok légvárai.

Történt azonban, hogy a birodalmat 1866-ban háboru fenyegette, még pedig két oldalról, Olasz- és Poroszország felől. A háboru az említett év tavaszán csakugyan ki is tört, és ugyanezen év junius havában az országgyűlés elnapoltatott.

Mielőtt a képviselők haza mentek volna, Tisza Kálmán indítványt tett, melyben az foglaltatott, hogy mondja ki az országgyűlés, hogy azon adósságokat és terheket, melyeket az osztrák kormány az országgyűlés tudta és így a magyar nemzet beleegyezése nélkül akarna vagy fogna a nemzet nyakára felvenni, ezen terheket mondom, a magyar országgyűlés az országra nézve kötelezőknek elismerni nem fogja, és azok ellen előre is tiltakozik.

Midőn ezen — a legtisztább alkotmányos elvekből folyó indítványt, — az országgyűlés többsége el nem fogadta, méltán megdöbbenhetett a szabadelvű haladásnak minden igaz barátja.

Ezen esemény az Ausztriával való kiegyezkedés előtt történt. És valjon nem természetes-e, hogy e percztől kezdve aggodalommal nézett mindenki a kiegyezkedés elé?

Az aggodalmakat igazolta a következés. És midőn az országgyűlés az 1866-ik év őszén ismét összehivatott, bámulatos átalakulás volt tapasztalható. A hon atyáinak többségét csudálatos félelem szállotta meg. Mint a ki lázas álomból ébredéz, rémképeket láttak mindenütt.

Ijedeztek a némettől, a muszkától és itt benn a hazában is minden bokorban ellenséget láttak.

Ezen alaktalan és alaptalan félelem bélyegét hordja magán 1867-iki kiegyezkedés.

Nem csak az a szomorú ebben a dologban, hogy azok, kik holnapokkal előbb oly fényesen küzdöttek

a kenyérkereseti vagy opportunitási — politika ellen, mert azok is ráléptek ezen sikamlós pályára. Hanem elszomorító főképen a dologban az, hogy a nemzetnek saját erejében vetett hitét épen azok ingatták meg, kiknek legelső és legszentebb kötelessége lett volna, ezen hitet, még ha megingott is, erősíteni, ápolni, fejleszteni! Ugy viselte magát az 1865-iki országgyűlés többsége, mintha a csapás, melyet Poroszország Ausztriára mért egyenesen, csak Magyarország ellen lett volna irányozva.

Ilyen körülmények között mindenki azt várhatta tőlük, hogy olyan eszközökről fognak gondoskodni, melyek a nemzet és haza biztonságát, — ha az bármelyik oldalról fenyegettetnék is, képesek legyenek megvédeni. De a megfélemlítési politika hívei, kik még a szél fúvásában, a levegő rezgésében is veszélyt láttak — nem így cselekedtek.

Nem igyekeztek Magyarországnak egy önálló és csak Magyarország és a magyar király érdekétől függő nemzeti hadsereget adni. Pedig, midőn az országokat veszély fenyegeti, ugyan miben áll a védelemnek egyedüli biztositéka, ha csak nem egy erős, a nemzet minden erejét magába ölelő nemzeti hadseregben?

De ők — ki tudná megmagyarázni miért — nem így gondolkoztak. Hanem azt mondták, hogy Magyarországnak nincs érdekében, hogy önálló nemzeti hadsereggel birjon, mert ez az ország érdekét nem hogy biztosítaná, hanem inkább még veszélyeztetné, miután féltékenykedést támasztana a birodalom különböző nemzetiségei között és a szomszédos hatalmakat arra ösztönözné, hogy a külön hadsereggel biró Magyarországot Ausztriával összeveszítsék. Csudálatos megfoghatatlan okoskodás. Veszélyt látni mindenütt és épen a veszély elhárításához megkivántató legszükségesebb eszközökről nem gondoskodni! Félteni

egyfelől a nemzetet gyöngeségeért és másfelől megijedni — erejétől!

Az 1867. XII. törvénycikk többször említi a magyar hadsereget, — mely a közös hadseregnek kiegészítő részét képezi, de kérjük, hol van hát a magyar hadsereg?

A közös hadsereget ki fogná magyarnak tartani, miután az nem csak Magyarország, hanem az egész birodalom különböző népeinek faiból áll, a magyar országgyűlés vele nem rendelkezik, az ország színeit nem viseli, a nemzet nyelvét nem beszéli, egy szóval minden inkább, mint magyar!

Vagy talán a honvédség képezi és képviseli a magyar hadsereget? Nagyon becsüljük és tiszteljük mi a honvédség intézményét. Hiszen erősebben dobog szívtünk is, mikor a „honvéd“ nevet kimondjuk, a honvéd nevet, melyhez legszebb emlékeink fűződnek. De a mostani alakjában ugyan elfogadhatjuk-e a honvédséget kárpótlásul a magyar hadsereg helyett? Meghisszük, hogy hazaszeretet és vitézségben a mai honvédek sem messze maradnak 1848-iki dicső elődjektől. Meghisszük azt is, hogy a csaták sorsának eldőlésére igen nagy befolyással van a vitézség és hazaszeretet.

De ezen szép és nemes tulajdonok sem az ellenes golyók ellen pánczélt nem képezhetnek, sem a legszükségesebb hadieszközök hiányát nem pótolhatják. A legvitézebb hadsereg is, bármennyire lelkesítse a hazaszeretetet, csak fegyverrel harcolhat fegyver ellen és nem pusztá kézzel.

És ugyan ítélje meg akárki, az olyan hadsereget, melynek, melynek elegendő számú ágyuja, tüzérsége nincs, lehet-e most a hadi tudományok és hadviselés ezen előhaladt korszakában hadseregnek nevezni. Valjon egy ilyen hadseregtől várható, de sőt kívánható-e az, hogy szemben egy másik hadsereggel, — mely-

nek ágyuja, tűzérsege annyi van, a mennyi kell — győzhessen. És ha hát minden hazaszeretete, vitézsége mellett sem várható, sem kívánható tőle a győzelem, ugyan képezheti-e hát az ilyen hadsereg a nemzet védelmének biztosítékát? Mondhatja-e az a nemzet, a melyiknek csak ilyen hadserege van, hogy a mit az ország biztonsága kíván, mindent megtett a nemzeti véderő okszerű kifejtésére?

Magyarországnak pedig — fájdalom — csak ilyen hadserege van. Mert a közös hadsereg, melynek Magyarország nem parancsol és idegen hatóság által idegen nyelven kormányoztatik, a mint már említettem is, — magyar hadseregnek nem tekinthető. A honvédhadsereg pedig nem egyéb, mint nemzetőrség, mely habár kész lenne is Magyarország biztonságát megvédeni, de miután nem bírja a védelem legszükségesebb eszközeit, — erre nem is képes. Nem méltán kérdhetjük-e hát, „hol van a magyar hadsereg“?!

Az 1865-ben megnyitott országgyűlésre, — a mint tudjuk — azon czélból küldte a nemzet képviselőit, mert szerződni akart Magyarország alkotmányos önállásának sértetlen fentartása mellett Ausztriával és ki akart békülni őszintén, minden utógondolat nélkül, — a fejedelemmel.

Midőn 1866-ban az olasz-porosch háboru által megszakított tárgyalások ismét megindultak, fájdalommal tapasztalta a nemzet képviselőinek egy része, hogy az országgyűlés többsége olyan nagy áldozatokat akar az Ausztriával kötendő szövetkezésnek hozni, melyek az egyenjogu szabad népek és országok között szokásban levő nemzetközi szerződések természetével meg nem egyeznek, és melyek mellett Magyarország alkotmányos önállása és függetlensége többé fentartható nem lesz.

A dolgok ilyen állásában a képviselők egymás között meghasonlottak, pártokra szakadtak.

Egyik rész szövetkezni akart Ausztriával minden áron, a másik rész épen olyan őszintén akarta a szövetséget, csak hogy Magyarország alkotmányos jogainak fentartása mellett.

Azt el kell ismernünk, hogy mindenik párt egyformán szerette és szereti hazáját. A határ, mely őket elválasztotta, nem a hazaszeretet volt, hanem a nemzet erejében vetett hit és bizalom. Az egyik a kishitűség vett erőt, a másik rendületlenül bizva a nemzet erejében, nem tudott csüggedni, nem akart meghunyászkodni!

A többséget — fájdalom — a kishitűek képezték, az ő soraikból került ki a kormány is, és most már a képviselők két főpártra oszlottak, u. m.: kormánypártra és ellenzékre. A kormánypárt az ország házában mindig az elnöknek jobb keze felől, az ellenzék bal keze felől ül, ezért szokták a kormánypártot jobboldalnak, az ellenzékét baloldalnak nevezni.

A közösügyi tárgyalások folyama alatt erős csatákat vívott a baloldal a jobboldallal.

Napnál világosabban kimutatta számtalanszor az ellenzék, hogy az Ausztriával kötendő szövetség nem kívánja Magyarország önállását és függetlenségét áldozatul.

Nem használt semmit! Hiában volt minden meggyőző okoskodás, a legfényesebb szónoklat is csak elhangzott, mint kiáltó szó a pusztában. Okokkal ugyan nem tudta legyőzni a kormánypárt az ellenzékét — soha. De ezzel nem is nagyon fárasztotta magát, hanem minthogy többségben volt, mindig leszavazhatta az ellenzékét, úgy is tett, leszavazta, és megkötötte a szövetséget Ausztriával Magyarország állami önállásának és függetlenségének bizony nem előnyére, hanem hátrányára!

Már most ismerjük ezen szövetség történetét,

ismerjük közelről lényeges alkatrészeit. Tudjuk mi a delegatio, mire való a közös ministerium, mennyit ér a közös hadsereg és miben áll országunk független pénzügyi helyzete.

És ha elfogulatlanul akarunk itélni, ha van hitünk nemzetünk erejében és életképességében, reményünk fennmaradásában és jövőjében: ugyan meglebetünk-e Ausztriához való viszonyaink mostani alakjával élégedve? Kivánhatjuk-e továbbra is fentartani a delegatiót, mely az országgyűlés felett álló szűkebb körű, második országgyűlés? — Melyet a nagy országgyűlés a maga kebeléből választ ugyan, de azért utasításokat nem adhat neki és épen a legfontosabb dolgokban, a had-, külügy- és ezeknek költségeiben bir a kezdeményezés jogával is, és a mit határoz, ahhoz többé az országgyűlésnek nincs semmi szólója, mert épen ugy törvényerővel bir, mint az országgyűlés határozata.

Vagy kivánhatjuk-e legbecsesebb vagyonunkat, fiaink életét, pénzünköt, egy a nemzettől nem függő és így annak nem is felelős közös ministerium kezelése alatt továbbra is meghagyni?

Tudjuk azt is, mi a *pragmatica sanctio*, láttuk, hogy a nemzet és uralkodó között ezen szerződés mi végből kötött: hogy biztosítsa az uralkodó ház örökösödési jogát és a birodalom feloszthatlanságát. Ezen szerződés szerint Magyarország és Ausztria között az egyedüli kapocs a fejedelem személyének ugyanazonossága.

És ha 1867-ben a magyar országgyűlés többsége nem tartotta az ország alkotmányos önállásával és a magyar király magas méltóságával összeegyeztethetőnek azt, hogy Magyarország és Ausztria közös fejedelmének udvartartási költségeit a két ország **közösen** viselje; ugyan hát azt hogy tarthatta Magyarország állami önállásával és függetlenségével összeférhetőnek, hogy a nemzet épen azon ügyekben

ne rendelkezhessék szabadon, melyek az államok önállásának és függetlenségének egyedüli biztosítékait képezik. -- Ha áll az, hogy a szenvedély rosz tanácsadó, de az is igaz ám, hogy a kishitűség, a félelem, sem adhat jó tanácsokat!

Az 1865-ben megnyilt országgyűlés törvényeink értelmében 1868 deczember havában rekesztetett be.

Láttuk, hogy ezen országgyűlésnek lett volna feladata, a Magyarország és az osztrák népek között kötetendő szövetségnek olyan alakot adni, mely míg egyfelől a szövetség céljának tökéletesen megfelelt volna, addig másfelől biztosítsa az ország alkotmányos önállását.

Hogy oldotta meg az országgyűlés nehéz, de magasztos feladatát, láttuk azt is!

Végre eljött az idő, a képviselők megbízatása lejárt és a nemzet sorsának intézése ismét saját kezébe lett letéve. Az országgyűlésen alakult pártok élénk viszhangra találtak a hazában mindenütt. A pártélet kifejledt országszerte. — Az 1865-iki országgyűlésre küldött képviselők választásakor még nem voltak pártok, vagyis inkább azt lehet mondani, egy párt volt az egész ország. Egyet akart az egész nemzet. És a programözön, melylyel a képviselőjelöltek választóikat elárasztották, azt tanusította, hogy a leendő képviselők akarnak ugyan szövetkezni Ausztriával, de csak Magyarország önállásának és függetlenségének megóvása mellett.

1865-ben még nem volt mi felett ítéletet mondani a nemzetnek. De 1869-ben már a bevégzett ténynyel, — az Ausztriával megkötött szerződéssel állott szemben. Ezen szerződés megkötésének „m i k é n t j e“ osztotta pártokra a lefolyt országgyűlést.

A kisebbség — az ellenzék — ragaszkodott szilárdan 1865-ben kifejezett nézetéhez, a többség — a kormánypárt — feladta előbb elfoglalt álláspontját.

A két párt közül melyiknek volt igaza, azt csak a nemzet volt jogosítva eldönteni. — Itéletét az új választásokban nyilváníthatta. Alkalma lett a nemzetnek bebizonyítani, hogy vajon ragaszkodik-e még előbbi meggyőződéséhez, vagy elhagyta azt, mint volt képviselőinek többsége.

De az 1869-ik évi képviselőválasztásoknál a nemzet közvéleménye szabadon, részrehajlatlanul nem nyilatkozott. Nagyon kifejlett és megszilárdult alkotmányos élet kellett volna ahhoz, hogy szemben azon mesterséges fogásokkal, melyek a közvélemény önkéntes, szabad nyilvánulásának gátot szabtak, a választók többsége el ne tántorodjék és függetlenül, részrehajlatlanul nyilváníthassa ítéletét.

Magyarország alkotmányos élete régi ugyan, de a 20 év, mely 1848-at 68-tól elválasztotta, teljességgel nem volt kedvező a nemzet alkotmányos érzelmének fejlesztésére.

A helyzet is nagyon sajátságos volt, 20 évi tetszhalál után egyszerre csak életre ébredni. És midőn a nemzet megzsibbadt testében élénkebben kezdett keringeni a vér és már mozogni szeretett volna, mert azt hitte, hogy képes is reá; kiküldjük az orvosokat — a képviselőket, — hogy vizsgálják meg, a nemzet új életre ébredő ereje mennyi mozgást bír meg mire képes.

Az orvosok többsége kétségbe esve azt jelenti, hogy meg ne mozduljunk fekvő helyzetünkben, mert karjaink erősek ugyan, de lábaink oly gyöngék, hogy meg nem bírnanak, hanem várjuk meg, míg ők egy mankót csinálnak, annak a segítségével aztán járhatunk, de csak egyik lábunkat tegyük egyszerre le, mert ha mind a kettőre rálépünk, felbukunk, kitörük a nyakunk.

Az orvosok kisebbsége azt mondta, elég erősek a lábak, nem kell mankó, csak egy jó bot, melyet a

legegészségesebb emberek is hordanak, részint segítségül, részint önvédelmi eszközül.

De a többség azt mondta, el ne hidd magyar nemzet, hogy ez így van, vesztedre tör, a ki ezt mondja. Hiszen ha éppen friss levegőre kívánczol, itt a kényelmes hordszék, csak ülj bele, mi majd burczolunk. Husz évi fekvés elszoktatván a nemzet lábait a szabad mozgástól, bizony nem nehéz volt rá venni, hogy a kényelmes karszékbe üljön bele, hanem az igaz, akkor aztán nem is a maga lábán járt.

A dolog nem olyan régen történt, még csak három éve, emlékezhetünk reá mindnyájan.

Jusson csak eszünkbe, milyen hangon szólottak a kormánypárti képviselők választóikhoz és minő megjegyzésekkel bocsátották eljárásukat a nemzet ítélete alá.

A helyett, hogy azt mondták volna, mi úgy láttuk jónak, hogy Magyarország önállásához és függetlenségéhez való szigorú ragaszkodásunkból engedjünk és alkudjunk meg a körülményekkel, engedtünk tehát és a mennyire nézetünk szerint lehetett, megalkodtunk a körülményekkel is, jól tettünk-e vagy nem, ítéljétek meg. Mi követtük legjobb meggyőződésünket és hogy többet ki nem vivhattunk, azért nem vádolunk senkit.

De valjon így beszéltek-e? Távolról sem! Eljárásuk igazolására legjobb eszköznek találták, először is mindjárt váddal lépni fel. És ki ellen? Az ellenzék vagy baloldal ellen.

Azt mondták, látod magyar nemzet, mi részedre sokkal többet is kivivhattunk volna ám, ha nincs az országgyűlésen egy párt, a melyik bennünket akadályoz. Ez a párt az ellenzék volt. Ők mindég többet akartak mint mi és e miatt szüntelenül gáncoskodtak. Pedig hát nem is valódi meggyőződésük volt, a mit akartak, hanem csak merő ellenzékeskedő viszke-

tegből akadékoskodtak. Veszedelmes emberek ezek, forradalmat akarnak és képesek volnának, a haza ellenségeivel is szövetkezni, őrizkedjetez tőlük, ne higgyjetez nekik. Ezen vád, a mily lovagiatlan, épen olyan alaptalan is.

Lovagiatlan, mert az ellenzék soha nem mondta a kormánypártra, hogy a mit cselekszik, nem meggyőződésből teszi, lovagiatlan továbbá még azért is, mert be nem bizonyítható és ingerlő, a többségnek pedig soha sem szabad, vagy legalább nem illő — a kisebbséget bebizonyíthatlan vádakkal, üres ráfogásokkal ingerelni. Alaptalan, mert a kormánypárt volt többségben és így az országgyűlésen mindég csak az történt, — a mit a többség akart.

De még ez nem volt elég, azután jöttek az ígéretek. Azt mondták, csak időt engedjetez nekünk, csak időt! Válasszatez meg még egyszer bennünket, majd meglássatez, a hatalom és gazdagság milyen fokára emeljetez mi Magyarországot.

Ne hallgassatez azon ábrándozó és holdkörösokra, a kik azt mondják, hogy az ország önállása és függetlensége meg van csorbitva, sujtás volt az csak, a mit mi oda adtunk, de a posztó megmaradt sértetlenül.

Hiszen még most meg sem tudjatez itélni alkotott művünket. Mi úgy tettünk, mint az órás, megcsináltuk, felhuztunk, el is inditottuk az órát. De ha ti most összetöritek, hogy kívánhatjatez, hogy józ álljunk érette?

Időt hát — csak időz adjatez, válasszatez meg bennünket még egyszer!

És hogy a kívánt időz a nemzettől annál biztosabban megnyerjék, nem is nagyon válogattak az eszközökben. Kezökben levén a hatalom és dicsőség, adhattak mindent. Kenyeret, rangot, méltóságot, hasznot, egyszóval mindent, a mivel az emberek lel-

kiismerete elaltatható. — Adtak, és kérni sem kellett, unszolták erővel.

Emlékezzünk vissza csak, az 1869-iki képviselőválasztásoknál a kormánypárt valjon nem így tett-e? Így tett biz az!

Hanem el is érte célját, többségbe lett a 69-ki országgyűlésen is. Lássátok, mondták ekkor az ellenzéknek, hogy a nemzet nekünk adott igazat és dicsőségükben nem tudtak volna hová lenni.

Az ellenzék nagyon jól tudta, hány pénzt ér dicsekedésük, fájdalommal látta, milyen eszközökkel szerezték meg a többséget, és bizony nem irigyelhetette tőlük fényes dicsőségüket!

A mult választásokkor azt ígérték a kormánypárti képviselők a nemzetnek, hogy az 1869-iki országgyűlés a „belreformok országgyűlése lesz“, vagyis kiválóan csak belügyeink rendezésével és javításával foglalkozik. Megkoronázzuk a művet, melyet 1867-ben építettünk — így beszéltek országszerte nagy hanggal.

Igéreteik folytán nemcsak megvárhatta, hanem teljes joggal követelhetette tőlük a nemzet, hogy az ország belügyeit, a nemzet sajátosságainak tekintetbe vételével, a szabadelvű kor kívánalmai szerint fogják rendezni és a mulasztást, melyet az ország önállása és függetlenségének biztosításánál elkövettek, a belügyek terén kétszeres erővel igyekezzenek helyre hozni.

Hiszen itt ezen a téren már nem lehettek kezeik megkötve a félelem és más egyéb láthatatlan kötelékek által, mint az Ausztriával kötött szövetség alkotásakor.

Ha ők időt kértek a nemzettől, hogy megmutathassák mit tudnak, a nemzet teljesítette kérelmüket, hát ők hogy teljesítették ígéretüket? Alkottak-e szabadelvű, üdvös törvényeket?

Lefolyt az 1869-iki országgyűlés is, ítélhet a nemzet ismét képviselőinek eljárása felett. Itéljen is. És legyen ítélete részrehajlatlan, szigorú — de igazságos is, tegyünk félre minden szenvedélyt, csak hazaszeretetünk és józan eszünk tanácsát kövessük, ítéljünk higgadtan, elfogulatlanul, — de önállóan. Saját szemünkkel lássunk, saját fejünkkel gondolkozzunk és ne másokéval, ne feledjük, hogy a ki más szájával eszik, nem lakhatik jól soha!

Ugyan nézzük hát, nevezhető-e a legközelebb lefolyt országgyűlés a belreformok, — vagy hasznos ujitások — országgyűlésének? és legfontosabb bellügyi kérdéseinket, hogy oldotta meg.

Ott van mindjárt a főrendiház vagy felsőház rendezése. Át van-e már ez alakítva a mai kor szabadelvű igényeinek megfelelőleg? Nincs. Épen olyan állapotban van, mint volt századok előtt, de akkor legalább volt értelme, de ma nincs, mert nem képvisel semmi egyebet, mint azt, a mi ellen minden szabadelvű embernek küzdeni kell, t. i. a kiváltságot. És a magyar képviselők többsége nem akarta volna átalakítani a főrendiházat, az egyenlőség mai korszakában megszüntetni a kiváltságot?

Azt nem mondták, hogy nem akarják. Hanem azt mondták, sok a dolguk, nem érnek rá!

Hát a vallásszabadság és egyenjogúság kérdése haladt csak egy lépést is megoldása felé? Nem. De miért nem? hiszen minden szabadelvű és az idővel haladni kívánó állam rendezni akarja az egyházhoz való viszonyát és épen csak a magyar országgyűlés nem akarna a korrallal haladni? Dehogy nem, miért nem haladt hát? Azért mert az országgyűlés többsége azt mondotta: nem értünk rá, nincs most időnk, más a bajunk.

Ne ámitsanak bennünket, képviselő urak, nem idő hiánya miatt maradt el a főrendiház rendezése és a

vallásszabadság kérdésének megoldása. Hanem elmaradt azért, mert a főrendek és főpapok között igen sok gazdag ember van. A gazdag embereknek van sok pénzök, a mult képviselőválasztásokkor volt a kormánypártnak Pesten egy központi pénztára a választási költségek fedezésére, ebbe a pénztárba nagyon sok pénz kellett, sokat csak az adhat, a kinek sok van, a főuraknak és főpapoknak pedig van sok — elég, ezért bánt a kormánypárt velök olyan nagyon szőrmébe!

De hiába, az igazat nem merik megmondani, a közmondással tartanak: „szólj igazat, betörik a fejed“.

Volt a magyar országgyűlésnek egy becsületbeli adóssága, szent kötelezettsége, melyet az 1848-iki törvényhozás örökségül hagyott reá. Ha meg nem mondanám is, hogy mi volt, szívünk érzése eltalálná azt bizonyosan: a 48-iki honvédeknek törvényhozás útján való segélyezését! Az ellenzék azt mondotta, váltsuk be az ígéretet, melyet a 48-iki törvényhozók a nemzet nevében tettek és mely reánk jogilag is kötelező és iktassuk törvénybe, hogy a 48-iki honvédek magokat a nemzet hálájára érdemesítették, azoknak pedig, a kik a haza védelmében keresetképelenek lettek, adjunk országos segélyt, vagy ha már nem élnek, özvegyeiknek és árváiknak nyujtson az ország valami adományt.

De a kormánypárti többség nem így akarta. Megtagadta a 48-iki honvédektől mind az erkölcsi elismerést, mind az országos segélyt. Eljárásának mentiségére nem talált elfogadható okot. Hanem egyszerűen csak azt mondotta, ezt tenni nem lehet, adjon mindenki a maga nevében, a mennyi tőle telik, de a nemzet nevében mi nem adhatunk semmit sem. De hiszen törvénybe iktatni azt, hogy a 48-iki honvédek magokat a nemzet hálájára érdemesekké tették, — nem került volna pénzbe. Az országos segélyezés

pedig, ha pénzbe került volna is, de hát nem alkotak-e törvényt a közös nyugdíjakról, nincs-e kimondva ezen törvényben, hogy a közös nyugdíjak Magyarországot jogilag nem kötelezik, hanem csak politikai tekintetből és a méltányosság szempontjából fizetjük?

Nagyon jól tudjuk, kiknek adjuk a közös nyugdíjakat, nagyrészbzen azoknak, kik hazánk és nemzetünk legnagyobb ellenségei voltak. Furcsa okoskodás, a jogilag kötelező ígéretre azt mondani, nem vagyok köteles beváltani és a mire magunk azt mondjuk, hogy bennünket nem kötelez, arra azt mondani, de ez az, a mit teljesíteni tartozunk. Gyönyörű buzdítás, fizetjük a haza ellenségeit és a haza védőit — koldulni hagyjuk!

De forduljunk el e szomorú képtől, még eddig a lefolyt országgyűlés többségének csak mulasztásairól beszéltünk, szóljunk most már tevékenységéről is valamit.

Itt van mindjárt a birói hatalom gyakorlásáról alkotott törvény, mely kivette a nemzet kezéből elsőfolyamodásu biráinak választási jogát és a minister kezébe tette azt le, hogy a kinevezendő és kinevezett birák csak a kormánytól függjenek és szaporitassák a kormánypárt hiveit. Ezen törvény folytán, nem az a mi biránk, kiben bizalmunk van, hanem az, kit a minister jó kedve, vagy rossz kedve nyakunkra küld.

Mint hogy pedig a minister is csak ember, még pedig pártember, nagyon természetes, hogy, a hol lehet, mindég csak a maga pártjabeli embereket nevezi ki biráknak és így az igazságszolgáltatás alá van rendelve a pártérdeknek, és nagyon könnyen eljuthatunk azon szomorú állapotra, hogy hazánkban nem a törvények, — hanem a törvények felett a többségben levő párt fog uralkodni.

Az új vármegyétörvényt főbb vonásaiban már ismerjük és láttuk, hogy annyira jár a szabadelvűségtől, — mint Makó Jeruzsalemétől. És csudálatos dolog, a kormánypárt még szemére veti az ellenzéknek, hogy ha rosznak tartja a virilis jogot, minek megy be a megyebizottmányba a viris jogon.

Nagyon furcsa fogalma lehet a belügyminiszter urnak, — mert ő mondta ezt legujabban — a törvény iránti tiszteletről. Hát az általunk nem helyeselt, rosznak találtatott törvénynek nem is kell engedelmességet — addig, míg törvény. És a törvények alkotmányos uton való megváltoztatásának az a módja, hogy mondjuk fel az engedelmességet és a nemszeretemet törvénynek, azt kívánja talán belügyminiszter ur, erőszakkal szegüljünk ellene. Különös leczke az alkotmánytanból, melyet megtanulni sem kedvünk, sem akaratunk nincs!

Láttuk, hogy hazánk pénzügyi helyzetének függetlenítésére hogy intézkedett a lefolyt országgyűlés többsége. Mennyit tett, — az ellenzék sürgetései dacára — a magyar önálló, független nemzeti bank érdekében. És mentségül mit hozott ismét fel: az idő rövidségét.

Ismét csak a régi nótát, melyet, mint a rosz muzsikus, a ki minden tánczra csak egy nótát tud, mindég fu!

Alkotmányos nemzetek törvényhozásai igen sokat foglalkoznak a választói joggal. Mint a virágot illatjáról, a madarat tolláról, az alkotmányok szabadelvűségét a választási törvényekből lehet megösmerni és megítélni.

Magyarország alkotmánya — a mint tudjuk — 1848-ban ujja alakult. A 48-iki törvényhozók kiváló gondot is fordítottak a választási törvényre, a menyire a körülmények és a rendelkezésökre állott rövid idő engedték, hazafiui jóakarattal és buzgósággal

fogtak a munkához és megalkották a 1848-iki V. törvényczikket, mely a képviselők választásáról szól.

Három országgyűlésre választott már a nemzet a 48-iki törvények alapján képviselőket, ezen három alkalomból mindenki meggyőződhetett választási törvényeink hiányos voltáról. Ezen hiányokat maga a tapasztalás mutatta ki és orvoslásokat a nemzet régen követeli, sürgeti.

Az 1861-iki országgyűlésen törvényhozásról szó sem lehetett, az 1865-iki országgyűlés sem vette a választási törvényeket tárgyalás alá, következett tehát az 1869-iki országgyűlés, ennek lett volna feladata és kötelessége, a nemzetet egy alaposan átdolgozott szabadelvű választási törvényvel ajándékozni meg. —

A mult választásokkor meg is ígérték a képviselők választóiknak, hogy a választási törvényt a körülmények és a haladó kor kívánalmai szerint át fogják alakítani.

Hogy teljesítették a képviselő urak választóiknak tett ígéretüket?

Az ellenzék nem egy, de számos alkalommal sürgette a kormánypártot új választási törvény alkotására. A többség nem is mondta soha, hogy ezt tenni vonakodik, hanem azt mondá: ily nagyfontosságú törvény alkotása hosszas időt kíván, a kormánynak tanulmányozni kell az adatokat.

Az idő haladt, a kormány a választási törvényjavaslat beterjesztésével késett.

Végre elkészült a javaslat és az országgyűlés utolsó ülészakájának utolsó heteiben a képviselőház elé terjesztetett.

Mindenki azt hihette, hogy a kormány azért hagyta ennyire a körmére égni a dolgot, mert a kérdést alaposan akarta tanulmányozni, és hosszas tanulmányainak eredményét, egy szabadelvű és gyökeresen

átdolgozott új választási törvényjavaslat alakjában, fogja a képviselőháznak bemutatni.

De mi történt? Új munka helyett, csak foldozással állottak elő és az adatokat, — melyekről mindég azt beszéltek, hogy tanulmányozzák — elő sem merték a képviselőháznak mutatni.

Az ellenzék csudálkozva kérdezte, hát ez a hosszas vajudásnak eredménye, ilyen egy szabadelvű választási törvény?

A kormánypárt azt felelte, nem kell az új törvényt megitélni mint újat. De hiszen, ha nem a régi, akkor már új. Ha pedig új, akkor már haladást méltán várhatnánk tőle. De szomorú haladás az, a mit az új választási törvényjavaslat felmutathat. Mert nem előre, hanem hátrafelé mozog.

Azt mondják alkotói, ők a 48-iki alapon maradtak meg, mert nem látták szükségét új törvénynek. De annak miért látták szükségét, hogy a 48-iki törvények által adott jogokat elvegyék?

A 48-iki törvény senkit nem fosztott meg politikai jogától, hanem — ellenkezőleg, adott annak is, ki előbb azzal nem birt. És most ezerekre megy azon polgárok száma, kiket az új törvényjavaslat választói joguktól minden ok nélkül megfosztana. Az ilyen választóknak milyen lelkiismerettel fognának a kormánypárti képviselő urak beszámolni?

Gyönyörűen megőrizték a reájuk bizott legdrágább kincset — a nép jogát. Az alapot, melyen állottak, nem átallanak saját kezeikkel gyöngíteni.

És még azt mondják, az új választási törvényjavaslat a 48-iki elvek nyomán alkottatott. Mint farkas a bárányhoz, úgy hasonlít az új választási törvényjavaslat a 48-iki törvényhez. Állat ez is mindenik, csak hogy az egyik hasznos, a másik kártékony. Törvény lenne ez is mindenik, csak hogy az egyik jogot ad, a másik jogot vesz el! Ezt követeli-e a

kor haladó szelleme, mely parancsolólag arra int minden törvényhozót, hogy a polgárookra a törvényhozában való részvételt a választójog által, minél szélesebb körben terjessze ki.

És a melyik törvény a választók számát nem hogy szaporítaná, hanem még apasztja, anélkül hogy függetlenségöket biztosítaná, vagy az előfordulható vesztegetések ellen határt szabna, — ugyan mondható-e az ilyen törvény szabadelvűnek, és az ország polgáraitra üdvösnek? Nem méltán kérheti-e mindenki, miért nem alkottak képviselőink olyan választási törvényt, mely az országban minél több polgárnak adta volna meg a legszebb jogot — a képviselőválasztás jogát!

Ezt kérdezték az ellenzéki képviselők is — a mult országgyűlésen, — a kormánypárttól. Kérdőkre azt felelte a többség, nem értek reá jobbat csinálni. Ugy tettek, mint a rossz mesterember, ki idejére sohasem készíti el a megígért, felvállalt munkát, s ha csinál is valamit — idő után — azt is rosszul csinálja. A ki hamar és jól akar dolgoztatni, kerülje az ilyen mesterembereket.

A ki némi figyelemmel kísérte az eddig előadottakat, meggyőződhetett, hogy a lefolyt országgyűlés nem az volt, a minek ígérkezett lenni — nem volt a hasznos újítások országgyűlése. Vagy semmit sem tett, vagy ha tett valamit, az leginkább a többségben levő párt uralmának fentartása érdekében történt.

Az ellenzék a lefolyt országgyűlésen is ugyanazon többséggel állott szemben, mely Ausztriával a szövetséget Magyarországra nézve olyan hátrányosan kötötte meg. Akkor azt mondták, az ellenzék lehetlent akar, most azt mondták, a mit az ellenzék kíván az kivihetetlen. — Az 1865-iki országgyűlésen azért tartotta a többség az ellenzék kívánságát lehetetlennek, mert az hitte, hogy sem a fejedelem,

sem az osztrák népek bele nem egyeznének. De ez csak pusztá feltevés volt, melyet nem lehetett semmivel bebizonyítani. Ki tehetné fel egy alkotmányos fejedelemtől, hogy a mit jog, igazság és méltányosság kíván, azt teljesíteni csak egy perczig is vonakodnék. A mit 1867-ben az ellenzék kívánt, az nem sértette, de sőt biztosította az alkotmányos magyar király jogát, megegyezett az igazsággal és méltányossággal.

Vagy az osztrák népek ellenezhetnék az, hogy Magyarországnak külön hadserege, független pénzügye legyen, ugyan miben sértené ezen kívánságunk az osztrák népek érdekét? Hiszen mi azt akarjuk, hogy nekik is külön hadseregök legyen, melyet a mienkkel csak a közös veszély hozzon össze. Azt akarjuk, hogy pénzügyük épen annyira független legyen a mienktől, mint a mienk az övéktől.

Ezek szerint nekik épen azt kívánjuk, a mit magunknak, — ennél többet mit tehetünk? Mi nem kívánjuk az övéket, hanem ők sem kívánják ám a mienket. Ha pedig kívánják, — akkor ők igazságtalanságot akarnak. És kérjünk, kinek van joga igazságtalant követelni, vagy ilyennek teljesítésére kötelezhető-e valaki, hacsak nem emberi méltósága és szabadsága árán?

A nemzetekben épen úgy meg kell lenni az önértetnek, a szabadság és igazság vágyának, mint az egyesekben.

Valamint az egyes lételeért és előmenetelért nem köteles senkinek alárendeltje lenni, hanem lételet Istennek, előmenetelét saját erejének köszönheti, így van ez a nemzeteknél is; létezésük jogot ad az életre, szabad fejlődésre, boldogságra. Mi pedig léteünk, e szerint jogunk is van az élethez, és nem akarjuk előmenetelünket, gyarapodásunkat senki kegyelmétől vagy szeszélyétől függővé tenni. A ki megtagadva

önérzetét ezt akarja, — az maradjon, a ki nem, — csak előre bátran — haladjunk!

A lefolyt országgyűlésen az ellenzék szabadelvű javaslatait a kormánypárt vagy figyelemre és szóra sem méltatta, hanem egyszerűen leszavaztatta, vagy a legjobb esetben azt mondta, szép eszme, de nem kivihető még most, nincs még oda érve a mi népünk.

Nem kivihető, mert nincs még oda érve a nép! Mit tesz ez más szóval? A magyar nemzet a szabadságra még nem érett és így nem is képes, tartsuk tehát gyámság alatt.

Mi azt hisszük, a magyar nemzet a szabadságra érett, képes is, elérte nagykorúságát, nem kell neki gyámság. A ki nem ezt hiszi, az maradjon, a ki bizik nemzete érettségében és szabadságérzetébe, — az tartson velünk, csak előre bátran — haladjunk!

Haladási vágyaink érvényesítésére itt az idő, kiálkozik a legjobb alkalom — a képviselőválasztás. Ha figyelemmel kísérte a tisztelt olvasó az elmondottakat, lehetetlen, hogy a legközelebbi képviselő-választásokra nézve némi tájékozást ne meritett volna azokból.

A lefolyt események felett tartott ezen rövid vizsgálódás után, mondjuk ki hát részrehajlatlan igazsággal ítélettünket és szabad polgárokhoz illő függetlenséggel alkossunk magunknak önálló, szilárd meggyőződést. És midőn a képviselőkre szavazunk, egyedül csak meggyőződésünk és hazaszeretetünknek sugallatát kövessük, vessünk jól számot magunkkal, maradni akarunk-e még tovább is, úgy akarunk-e járni, mint a tespedő viz, mely előbb-utóbb büzhödt mocsárrá változik? Vagy követve a természet örök törvényeit, haladni akarunk-e a haladó idővel?

Az előadottak folytán nem lesz nehéz kitalálni, az országgyűlésen szerepelt pártok közül melyik volt a maradás és melyik a haladás pártja.

A ki ellenez valamit, az annak nem is lehet barátja, már pedig a lefolyt két országgyűlésen a baloldal szabadelvű javaslatait mindég a többségben levő kormánypárt ellenzése buktatta meg. Ezen tette által megmutatta a többség, hogy ő a szabadelvű haladásnak nem barátja. Ha nem barátja a haladásnak, akkor maradni akar és így a volt országgyűlések többsége képezi a maradó pártot.

A haladó pártot képezi az ellenzék vagy baloldal.

Az ellenzéknek — a mint tudjuk — két árnyalata van, az egyik balközépnek, a másik 48-asnak vagy szélső balnak nevezi magát.

A balközép azt mondja: ő akarja az ország önállását és függetlenségét alkotmányos uton törvényes eszközökkel biztosítani és épen ezért kíván külön hadsereget és független pénzügyet.

Magyarország jogainak tiszteletben tartása mellett szövetkezik Ausztriával és belügyi dolgainkban és törvényeinkben a szabadság és egyenlőség szellemét kívánja meghonosítani, a 48-iki alapon kíván állani és hazánk alkotmányát ezen alapon akarja tovább fejleszteni, testvéri érzelemmel viseltetik e haza minden nyelvű nemzetisége iránt és ilyen szellemben kívánja alkotni a nemzetiségi törvényt.

Ugyan ezt mondja a szélső bal és ennél egy szóval sem többet, miért hát a kétfelé válás? hiszen csak az egyetértés ad erőt és az erő a tömörülésben van.

Ne versengjünk azon, ki az igaz 48-as, mert a ki a 48-iki törvények szellemét magáévá nem teszi, — az nem a mai korba való. Csakhogy a 48-iki eszmékhez senkinek nincsen ám kizárólagos szabádalma, olyanok azok mint a levegő, mely nem kizárólagos tulajdona senkinek, édes mindnyájunké és nélküle nem élhetünk!

Abban se versengjünk egymással, melyikünk

tiszteli jobban Kossuth Lajost, mert Kossuth Lajos neve Magyarország történelmének legszebb részétől el nem választható. Ki ne gondolna fájdalmas büszkeséggel e névre, e névre, melyet a hazafiui kegyelet dicsfényvel vett körül, e dicsfény úgy világít mint a nap. Ugyan kinek lenne joga azt mondani, hogy a nap egyedül csak ő érette teremtett, csak ő reá süt!

Hagyjunk hát alább a nagy hanggal. — Ne a nagy hangban, hanem a nagy tettekben versenyezzünk egymással, nagy tetteket pedig erő nélkül kivinni nem lehet és az erőt csak az egyetértés adja meg. Értsünk hát egyet, ne teljesedjék a közmondás rajzunk: „átok fogta meg a magyart, mert az soha együtt nem tart“.

Mint szeg a zsákból, úgy ütötte ki magát, az országgyűlés vége felé, két párt.

Az ellenzékéből három ember kivált és azt mondták, fogadjuk el azt az alapot, melyen a kormánypárti többség áll és alakítsunk új pártot; régi alap, új párt.

Epen olyan ez, mintha valaki a már ócska ruháját felvenné, feltenne egy új sapkát, és akkor azt mondaná, lássátok milyen szép új ruhába öltöztem, pedig a ruha régi, csak a sapka új, reformpárt sem egyéb, mint a régi kormánypárt, csak a neve új.

Hát a másik, a katolikus párt? Hát ez mi akarna lenni, semmi egyéb, mintegy néhány főpap és főúr rosz álmának idéetlen szüleménye. A ki felakarja ébreszteni a már alvó vallásgyűlöletet, az nem csak hazájának, hanem még az emberiségnek is ellensége. Ők most akarják felidézni a boszorkányokat, pedig már Kálmán király bölcs törvénye megmondta, hogy a boszorkányokról, melyek nincsenek — szó ne legyen.

A keletkezendő új pártok közül egyikhez az

elvhítés, másikkhoz a józan szabadelvűség tilt csatlakozni.

Még egyszer kérdem tőleket, polgártársak: „Haladjunk-e vagy maradjunk“? Országunk önállását és függetlenségét feláldozzuk-e a kishitűség szülte önrémités politikájának? Vagy rendithetlen hittel nemzetünk életképességében, ne működjünk-e inkább törhetlen erélyvel oda, hogy országunk önállásának és függetlenségének egyedüli biztosítékait, a külön had- és pénzügyet, törvényes uton, alkotmányos eszközökkel, minél hamarább megszerezhessük?

Kivánjátok-e, polgártársak, hogy Magyarország képviselőtestülete ezután is olyan törvényeket alkosson, melyek a törvényhozók szabadelvűsége és a nemzet politikai érettsége mellett szegénységi bizonyítványul szolgálnak? Nem tartjátok-e azt, hogy az ilyen törvényhozás és törvények egy szabad népméltóságát lealázzák, önérzetét mélyen sérthetik? Hát nem volnátok még ti a szabadságra megérve? Eszettek vagy szivetek hiányzik? Én azt hiszem, egyik sem, helyén van mindenik.

Félre hát a kishitűség, álszabadelvűség politikájával, mikor minden halad körülöttünk, csak mi maradjunk el? Előre hát, bátran haladjunk, mert ha nem, akkor joggal mondhatják el rólunk:

A dicső nép, mely tudott izzadni
S izzadás közt hősi bért aratni,
Névben él csak
Többé nincs jelen.

Dr. BALLAGI GÉZA.

